

Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích

Archiv obce Rybnice

1864–1945 (1960)

Inventář

EL NAD č.: 140

AP č.: 265

Kateřina Nová, Zuzana Kliková

Plasy 2011

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archivního fondu	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	6
III. Archivní charakteristika archivního fondu	6
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	7
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	7
Seznam použitých pramenů a literatury	8
Inventární seznam	10

I. Vývoj původce archivního fondu

Rybnice leží 11 km jihozápadně od Kralovic na katastrálním území Rybnice u Kaznějova v nadmořské výšce 404 m. Jméno vsi vzniklo odvozením příponou -ice z přídatného jména rybná (voda). První písemná zmínka o vsi pochází z roku 1390, kdy je na listině Jetřicha z Gutštejna uváděn jako svědek Havlík z Rybnice (Hawlyko de Rybnycz). V roce 1419 (někdy uváděno 1420) patřila Rybnice plaskému klášteru. Ves byla v téže roce zastavena Burjanovi z Gutštejna a stala se součástí bělského panství. Po pobělohorských konfiskacích byla opět připojena k majetku plaských cisterciáků, konkrétně ke statku Kaceřov. Podle tereziánského katastru žilo v Rybnici 14 hospodářů a 1 kovář v obecní kovárně. Po zrušení kláštera bylo plaské dominium spravováno náboženským fondem, a to až do roku 1827, kdy je koupil Klement Václav Lothar Metternich-Winneburg. V roce 1841 byla zahájena stavba úseku státní silnice Plzeň – Žatec vedoucí přes Rybnici. Vybudování silnice a posléze i rozvíjející se průmyslová výroba v Kaznějově a Horní Bříze tak poskytly místnímu obyvatelstvu nové pracovní příležitosti.

V roce 1848 došlo ke zrušení poddanství, a tím i patrimoniální správy, která pokračovala ve své úřední činnosti ještě po přechodnou dobu do roku 1850. Nejnižším správním článkem se staly samosprávné místní obce, a to na základě tzv. Stadionova prozatímního obecního zřízení č. 170/1849 říšského zákoníku ze dne 17. března 1849. Vycházelo se hlavně z josefínských katastrálních obcí, s tím rozdílem, že sídliště se mělo stát buď obcí, anebo součástí obce jako tzv. osada. Na Stadionovo prozatímní obecní zřízení pak v mnohém navazoval v roce 1862 vydaný rámcový říšský obecní zákon (č. 18/1862 říšského zákoníku), který měl v některých svých ustanoveních přímou platnost, zatímco jiné jeho předpisy byly realizovatelné prostřednictvím zemských prováděcích zákonů. V roce 1863 tak vešlo v platnost obecní zřízení a řád volební pro Slezsko a v roce 1864 i pro Moravu (č. 4/1864 zemského zákoníku moravského) a Čechy (7/1864 zemského zákoníku českého). Tato zřízení např. podrobněji rozváděla ustanovení o místní obci a její působnosti (samostatné a přenesené), o osobách v obci, o dohledu nad obcí, o hospodářství obcím atd.

Rybnice náležela až do roku 1850, kdy začaly fungovat nově zřízené politické úřady, k plaskému panství, jehož posledním patrimoniálním držitelem byl Klement Václav Lothar Metternich-Winneburg. V novém územněsprávním členění připadla Rybnice do politického okresu Kralovice a soudního okresu Manětín v Plzeňském kraji, pouze v letech 1855–1868 náležela do smíšeného politicko-soudního okresu Manětín. Obec patřila k obvodu fary v Oboře, v roce 1925 však byla přifařena k blízkým Plasům.

Stejně jako podle Stadionova prozatímního obecního zřízení, tak i podle roku 1864 vydaného obecního zřízení a řádu volebního byly v obci ustaveny dva orgány – obecní výbor (volený na tři roky) a obecní představenstvo. Obecní výbor byl kolegiální orgán, rozhodující většinou hlasů. Měl usnášecí a dozorčí moc a ze svého středu si volil obecní představenstvo, složené z obecního představeného – starosty, jenž prováděl usnesení obecního výboru, a alespoň dvou radních. Nepodařilo se zjistit složení prvního rybnického obecního představenstva ani výboru. Z dochovaných zápisů ze schůzí obecních orgánů známe jména starostů a členů výboru až od roku 1865.

V letech před první světovou válkou představitelé obce ustanovovali obecního hajného, ponocného, zvoníka, ohledače masa, pasáka vepřového dobytka, policejního komisaře a od roku 1903 ještě kontrolora pro výběr pivní dávky. Členové obecního výboru také volili v letech 1869–1929 zástupce do Místní školní rady v Plasích, kam docházely zdejší děti do školy už od roku 1785. Zároveň byla obec povinna společně s dalšími přískolenými lokalitami přispívat na provoz plaské školy, resp. zapravovat schodek ve školním rozpočtu.

Na základě zákona č. 45/1876 obec financovala veškeré vybavení roku 1904 zřízeného místního sboru dobrovolných hasičů, tj. stříkačku, výzbroj, stejnokroje i vybudování hasičské

kůlny. O rok později byla dokončena přestavba obecní pastušky čp. 30, v níž byla většina místností určena pro ubytování chudých obecních příslušníků, pouze jedna sloužila jako izolační. Výdaje spojené s pořízením hasičského vybavení a přestavbou pastušky a nakonec i zaplacením dlužného školního paušálu hodlala obec pravděpodobně uhradit částečně z příjmů z pивní dávky, částečně ze zápůjčky u některého peněžního ústavu.

Příjmy obce v té době netvořila pouze pивní dávka, ale i nájem z obecních polí, z příořků a z honitby. K nemovitému jmění obce tehdy kromě pozemků, lesů, budovy čp. 30 a hasičské kůlny patřila ještě kovárna čp. 36, kaplička a zvonice.

Po vzniku ČSR se obecní volby v Rybnici uskutečnily podle novelizovaných ustanovení o volebním řádu a o obecním zřízení (zákony č. 75/1919 Sb. a č. 76/1919 Sb.). V čele obce tak stálo obecní zastupitelstvo (dřívější obecní výbor), které si ze svého středu volilo obecní radu (dřívější obecní představenstvo), tvořenou starostou a radními. Prvním poválečným starostou obce se v roce 1919 stal Josef Beneš. Většinu v obecním zastupitelstvu pravděpodobně tehdy získala strana sociálně demokratická před stranou republikánskou.

Na základě zmíněné novely č. 76/1919 Sb. byla ustavena komise finanční, v následujících letech pak byla volena ještě komise osvětová, stavební a knihovní rada. Jen dočasně fungovaly komise obilní, pro rekvizici dobytka, pro zřízení regulačního plánu, nákazová, pro předepisování dávky ze zvěropolicejní prohlídky dobytka a masa, pro předepisování dávky za používání veřejného statku, dále výbor ku stavbě školy či komitét pro postavení pomníku padlým vojínům. K doloženým obecním zaměstnancům patřil obecní sluha a ohleďač masa.

Za úřadování Josefa Beneše byla kovárna čp. 36 prodána dosavadnímu obecnímu kováři Matěji Kozlovi ze 20 000 Kč. Tento obnos (nebo jeho část) byl poté zřejmě použit na další přestavbu chudobince čp. 30. Obec nadále přispívala nejen do rozpočtu obecné školy, ale také nově otevřené Živnostenské školy pokračovací v Plasích. Od roku 1921 se rovněž datují snahy obce o zřízení vlastní školy, nebo alespoň expozitury.

V obecních volbách v roce 1923 kandidovaly opět dvě strany, a to sdružení domkářů a maloroľníků a republikánská strana. Domkáři získali 7 mandátů a republikánská strana 5. Starostou byl zvolen František Šmídl. Z dochovaných zápisů ze schůzí je zřejmé, že v té době výrazně zintenzivnilo úsilí obce o zřízení vlastní školy, což se nakonec podařilo v roce 1929. Pro potřeby školy byly tehdy zadaptovány místnosti v chudobinci čp. 30. Zároveň se zde určitou dobu konaly schůze obecních orgánů. Školní budova byla postavena až roku 1934 za starosty Václava Jindry. Stavbu provedl dle plánů inženýrů Tausche a Vorlíčka z Prahy Václav Mádr z Kaznějova. Podle rozpočtu obce z roku 1934, uloženého ve fondu Okresní úřad Kralovice, si na ni obecní zastupitelstvo půjčilo 50 000 Kč u plaské kempeličky a 250 000 Kč u Okresní hospodářské záložny v Kralovicích.

Činnost Obecního úřadu v Rybnici byla ukončena v květnu 1945 ustavením místního národního výboru.

Počet obyvatel a domů

Rok	Počet obyvatel	Počet domů
1850	317	neuvedeno
1869	367	38
1880	333	45
1890	361	51
1900	342	54
1910	388	60
1921	432	67
1930	500	94

Seznam doložených starostů

František Šimsa	1865, 1867
Josef Vopat	1870
Jan Kožíšek	1871, 1873
Václav Hauzner	1879 (?)–1882 (?)
Jakub Vopat	1885 (?)–1888 (?)
František Vopat	1890 (?)–1902 (?)
Tomáš Hynek	1902 (?)–1911
Jan Vopat	1911–1919
Josef Beneš	1919–1923
František Šmídl	1923–1931
Václav Jindra	1931–1942 (?)

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Fond Archiv obce Rybnice tvoří archiválie vzniklé z činnosti Obecního úřadu v Rybnici. Obecní agenda byla pravděpodobně do roku 1919 uložena u právě úřadujícího starosty. Nevíme však, zda tomu tak bylo i v meziválečném období a za okupace. Rovněž se nepodařilo zjistit, jakým způsobem byly písemnosti ukládány. Pouze některé spisy ze 20., 30. a 40. let 20. století jsou označeny podacím razítkem, na němž je vedle názvu instituce, tj. Obecní úřad v Rybnici, uvedeno datum, kdy spis došel, a přílohy.

Dne 19. 2. 1954 provedl okresní archivář Jaroslav Vavřík prohlídku a skartaci písemností na Místním národním výboru v Rybnici a vybraný materiál převzal do okresního archivu. K jeho zapsání do knihy přírůstků došlo dodatečně v roce 1996 pod číslem 1006.

Další archiválie pocházející z činnosti obecního úřadu (4 knihy) byly do okresního archivu převzaty v srpnu roku 2009 z Obecního úřadu v Rybnici (č. přírůstkové 54/2009). Pamětní kniha založená v roce 1920 Františkem Beránkem nebyla do archivu nikdy předána a v době zpracování fondu byla nezvěstná.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Původcem archivního fondu AO Rybnice je Obecní úřad v Rybnici. Pořádání a inventarizace proběhly na základě metodického pokynu Archivní správy MV (Metodický návod na pořádání a inventarizaci archivních fondů Archiv obce, Archivní správa MV v Praze dne 31. ledna 2000, čj. AS/1-284/2000) a Metodického pokynu ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek z 12. 3. 2010 (čj. SOAP/006-0767/2010).

V roce 1954 provedl okresní archivář Jaroslav Vavřík prohlídku a skartaci písemností na MNV v Rybnici a vybraný materiál obecního úřadu o dva roky později hrubě uspořádal. Josef Pankraz pak v roce 1962 vyhotovil soupis písemností.

Z důvodu přemanipulování fondu došlo ke změně jeho celkové metráže i časového rozmezí. Fond Archiv obce Rybnice obsahuje 11 úředních knih, 2 podací protokoly a 1 karton. Písemnosti byly rozděleny na I. Knihy, II. Spisový materiál a III. Účetní materiál. V kategorii I. Knihy jsou zařazeny zápisy ze schůzí obecního výboru (zastupitelstva), rady a komisí z let 1865–1935, matriky domovských a cizích příslušníků, kniha evidence vydaných domovských listů, čeledních, pracovních a služebních knížek z let 1864–1945 (1948) a stavební protokoly z let 1923–1937. Spisový materiál byl rozčleněn na 1. Registraturní pomůcky a 2. Spisy. Skupina 1. Registraturní pomůcky obsahuje 2 podací protokoly z let 1923–1925 a 1942–1943. Vlastní spisový materiál byl uspořádán podle věcných hledisek. V kategorii III. Účetní materiál je uložena neúplná řada hlavních knih z let 1906–1940, pokladní deník z let 1865–1923, likvidační strazza z let 1928–1933 a pokladní deník chudinského fondu z let 1876–1923.

Časový přesah u inv. č. 2 a 4 je dán zápisy z období působnosti místního národního výboru. Tyto archiválie však byly ve fondu ponechány, jelikož většina záznamů pochází z činnosti obecního úřadu. Kniha inv. č. 1 neobsahuje pouze zápisy ze schůzí obecních orgánů, ale také (především v letech před rokem 1918) evidenci vybraného nájemného z pronajatých obecních pozemků a honitby, úroků, příjem a vydání obce či smlouvy s obecním kovářem.

V inventárním seznamu jsou kurzívou uvedeny také archiválie uložené ve fondu MNV Rybnice. Tyto knihy byly sice založeny a vedeny za existence obecního úřadu, avšak většina zápisů vznikla v období působnosti místního národního výboru.

Během inventarizace nebyly vyřazeny žádné písemnosti. Celkový rozsah fondu činí 0,40 bm. Zápisy ze schůzí obecního výboru (zastupitelstva), rady a komisí byly zařazeny do I. kategorie, ostatní archiválie do II. kategorie. Archiválie jsou, vyjma několika dvojjazyčných

německo-českých tiskopisů z doby okupace, psány česky. Písemnosti se až na drobná poškození plísněmi nacházely v době zpracování fondu ve vyhovujícím stavu, nevyžadujícím restaurátorský ani konzervátorský zásah.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Nejvíce informací o činnosti obecního úřadu lze získat ze zápisů ze schůzí obecních orgánů z let 1865–1932 (inv. č. 1) a ze zprávy z revize hospodaření obce (inv. č. 9). Údaje o finanční situaci obce je možné nalézt v omezené míře v dochovaných účetních knihách. K nejhodnotnějším z nich patří především pokladní deníky z let 1865–1923 (inv. č. 20 a 22).

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Fond Archiv obce Rybnice uspořádala Kateřina Nová a Zuzana Kliková. Inventář zpracovala Zuzana Kliková v lednu 2011 a čistopis zhotovila v květnu 2011 ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích.

V Plasích 23. 5. 2011

Kateřina Nová, Zuzana Kliková

Seznam použitých pramenů a literatury

- Bukačová, I. – Fák, J. a kol. *Severní Plzeňsko I. Historicko-turistický průvodce č. 6*. Plzeň, 1996.
- Dundera, J. A. *Království české statisticky-polohopisně popsané. I. díl – Kraj plzeňský*. Praha, 1845.
- Dyk, J. *Popis politického okresu Kralovického*. Praha, 1886.
- Fák, J. 800 let Rybnice. *Vlastivědný sborník*, roč. III., č. 2, 1993, s. 3–4.
- Flögel, J. *Praktická příručka pro obecní a okresní funkcionáře*. Praha, 1933.
- Hledíková, Z. – Janák, J. – Dobeš, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha, 2005.
- Chytil, A. *Chytilův místopis Československé republiky*. Praha, 1931.
- Kočka, V. *Dějiny politického okresu Kralovického*. Kralovice, 1930.
- Kotyška, V. *Úplný místopisný slovník Království českého*. Praha, 1895.
- Nováková, B. a kol. *Zeměpisný lexikon ČR. Obce a sídla N–Ž*. Praha, 1991.
- Palacký, F. *Podrobný popis Království českého*. Praha, 1848.
- Profous, A. *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. III. díl – M–Ř*. Praha, 1951.
- Reichsgesetzblatt*, 1849.
- Reichsgesetzblatt*, 1862, Teil IV., (Nr. 13, 5. 3.).
- Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850–1970*. Praha, 1970.
- Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1919 (částka 16., 31. 1. a 7. 2.).
- Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1945 (částka 3., 5. 5.).
- Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1922 (částka 7., 28. 1.).
- Schwarz, F. *Výklad zákona obecního: zřízení obecní a řád volení v obcích*. Praha, 1898.
- Seznam míst v Království českém*. Praha, 1872.
- Seznam míst v Království českém*. Praha, 1886.
- Seznam míst v Království českém*. Praha, 1893.

Seznam míst v Království českém. Praha, 1907.

Seznam míst v Království českém. Praha, 1913.

Statistický lexikon obcí v Čechách. Praha, 1924.

Statistický lexikon obcí v Zemi české. Praha, 1934.

Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, *Farní úřad Plasy 1782–1964 /neuspořádáno/, pamětní kniha 1836–1945, s. 390.*

Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, *Okresní úřad Kralovice 1850–1945 (1948), Rybnice – obecní záležitosti, kart. 35, inv. č. 351.*

Tereziánský katastr český. Praha, 1964.

Verzeichniss der Orts-Gemeinden im Königreiche Böhmen. Prag, 1861.

Zákony a nařízení pro Království české, 1864 (částka 2., 16. 4.).

Zetek, F. J. *Popis politického okresu Kralovického.* Kralovice, 1932.

Zevrubný popis rozdělení země Království českého. Praha, 1854.

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Č. ev. jednotky
I. Knihy			
1	Zápisy ze schůzí obecního výboru (zastupitelstva), rady a komisí	1865–1932	K 1
2	Matrika domovských příslušníků	[1920]–1943 (1960)	K 2
3	Matrika cizích příslušníků <i>Evidence příslušníků narozených 1925–1965</i> <i>Evidence příslušníků zemřelých 1925–1965</i>	[1920]–1941	K 3 MNV Rybnice MNV Rybnice
4	Kniha evidence vydaných domovských listů, čeledních, pracovních a služebních knížek	1864–1945 (1948)	K 4
5	Stavební protokoly	1923–1937	K 5
II. Spisový materiál			
1) Registraturní pomůcky			
6	Podací protokol (9. 11. 1923–21. 12. 1925)	1923–1925	R 1
7	Podací protokol (2. 1. 1942–1. 1. 1943) <i>Podací protokol 1943–1948</i>	1942–1943	R 2 MNV Rybnice
2) Spisy			
8	Domovské a matriční záležitosti, seznam cizích příslušníků, přihlašovací listy, vydávání pracovních knížek	1879–1943	N 1
9	Zpráva z revize obecního hospodaření; obecní zápůjčky	1923–1933	N 1
10	Stavba obecního rybníka	1944	N 1
11	Spisy a plány domů a hospodářských stavení (seřazeno chronologicky)	1935–1938	N 1
12	Trestní záležitosti	1899–1920	N 1
13	Chudinské záležitosti, sociální péče	1867–1923	N 1
14	Žádost o odškolení ze školní obce Plasy a povolení vlastní školy; rozpočet stavby obecné školy	1921–1928	N 1
15	Výpis z domobraneckého seznamu	1894	N 1

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Č. ev. jednotky
16	Mlecí povolení; výkaz prasat, zemědělské podniky s výměrou nad 0,50 ha, roční kulturní návrh	1941–1944	N 1

III. Účetní materiál

Účetní knihy

17	Hlavní kniha	1906–1921	K 6
18	Hlavní kniha	1936–1937	K 7
19	Hlavní kniha	1940	K 8
20	Pokladní deník	1865–1923	K 9
21	Likvidační strazza	1928–1933	K 10
22	Pokladní deník chudinského fondu	1876–1923	K 11

Název archivní pomůcky:	Archiv obce Rybnice
Značka archivního fondu:	AO Rybnice
Časový rozsah:	1864–1945 (1960)
Počet evidenčních jednotek:	14 (11 úředních knih, 2 podací protokoly a 1 karton)
Počet inventárních jednotek:	22
Rozsah v bm:	0,40
Stav ke dni:	23. 5. 2011
Zpracovatelé archivního fondu:	Kateřina Nová, Zuzana Kliková
Zpracovatel archivní pomůcky:	Zuzana Kliková
Počet stran:	13
Počet exemplářů:	4
Schválil:	Karel Rom

dne 23. 5. 2011 – č. j. SOAP/060-273/2011